

Ethiopië: hoe een Afrikaans land nooit echt gekoloniseerd is.

Met de opkomst van het Europese kolonialisme vanaf de 15e eeuw werd al snel duidelijk dat Europese grootmachten hun invloed wereldwijd wilden uitbreiden. Vooral in de 19e eeuw, tijdens de zogeheten Scramble for Africa, werd het Afrikaanse continent in hoog tempo verdeeld onder landen als Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland, Spanje, Portugal, België en Nederland.

Toch is er één opvallende uitzondering: Ethiopië. Dit land wist, in tegenstelling tot vrijwel de rest van Afrika, grotendeels onafhankelijk te blijven van Europese overheersing.

Maar hoe is dat mogelijk? Waarom werd Ethiopië geen onderdeel van de Europese expansiedrift? En waarom wordt de Italiaanse bezetting van het land niet door iedereen gezien als echte kolonisatie?

Op die vragen gaan we in dit artikel dieper in.

Wikipedia.org

Vlag Ethiopië. Bron:

Europese expansie

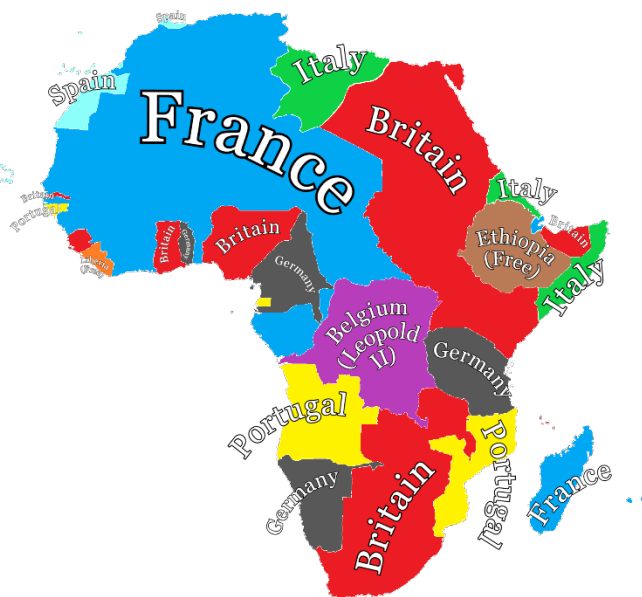
Europa was al eeuwen bezig met het uitbreiden van zijn macht en invloed. Vooral landen als Portugal, Spanje en Nederland speelden hierin een grote rol. Met behulp van hun sterke zeevaart wisten zij grote delen van de “Nieuwe Wereld” (Noord- en Zuid-Amerika) en Azië te veroveren en te koloniseren.

Maar in de 19e eeuw verschoof de aandacht steeds meer naar Afrika. De Europese honger naar grondstoffen, handel en macht zorgde ervoor dat ook dit continent in beeld kwam.

Een belangrijk kantelpunt was de Conferentie van Berlijn in 1884-1885. Tijdens deze bijeenkomst verdeelden Europese grootmachten Afrika onder elkaar — zonder enige inspraak van Afrikaanse leiders of bevolking. Grenzen werden letterlijk op de kaart getrokken, zonder rekening te houden met bestaande culturen, stammen of politieke structuren.

Europa had overigens al vóór deze conferentie voet aan de grond in Afrika. In verschillende kustgebieden waren zogeheten handelsposten of factorijen gevestigd: plekken waar Europese handelsondernemingen actief waren. Een bekend voorbeeld is Kaap de Goede Hoop, gelegen bij het huidige Kaapstad, dat een cruciale rol speelde als tussenstop voor schepen op weg naar Azië.

Afrika na de Conferentie van Berlijn. Bron:

reddit.com

Zoals je op de kaart kunt zien (zeker als je goed kijkt), waren er twee opvallende uitzonderingen tijdens de verdeling van Afrika: Liberia en Ethiopië werden niet toegewezen aan Europese mogendheden.

Dat Liberia buiten de koloniale verdeling bleef, is relatief goed te verklaren. Het land had een sterke band met de Verenigde Staten, omdat het in de 19e eeuw

was gesticht als vestigingsplaats voor vrijgelaten Afro-Amerikaanse slaven. Door deze politieke en historische connectie wilden Europese grootmachten geen conflict riskeren met de VS en lieten ze Liberia grotendeels met rust.

Maar bij Ethiopië ligt het verhaal een stuk complexer. In tegenstelling tot Liberia was Ethiopië geen “beschermd” land door een grote westerse macht. Toch wist het zich succesvol te verzetten tegen Europese overheersing.

Waarom werd Ethiopië dan niet gekoloniseerd?

Strijd tegen bezetter

De voornaamste reden dat Ethiopië niet werd gekoloniseerd door een Europese mogendheid, ligt in iets wat veel andere Afrikaanse landen op dat moment niet hadden: een relatief modern en goed georganiseerd leger.

Hoewel Ethiopië geen van de grootste landen van Afrika was, speelde het geopolitiek gezien zijn kaarten bijzonder slim. Onder leiding van keizer Menelik II werd er fors geïnvesteerd in wapens en militaire modernisering. Ethiopië importeerde grote hoeveelheden moderne wapens uit Europese landen zoals Frankrijk, Rusland en — ironisch genoeg — zelfs Italië.

Vooraf de band met Rusland was belangrijk. Deze relatie was niet alleen politiek, maar ook religieus van aard. Beide landen waren namelijk aanhangers van het orthodoxe christendom, wat zorgde voor een gevoel van verbondenheid. Daarnaast zag Rusland Italië als een geopolitieke rivaal binnen het Europese machtsspel, wat het extra aantrekkelijk maakte om Ethiopië te steunen.

Door deze slimme diplomatie en militaire opbouw stond Ethiopië er aanzienlijk sterker voor dan veel andere Afrikaanse staten op het moment dat Europese mogendheden hun expansie voortzetten.

Bron: biography.com

Keizer Menelik II, keizer van Ethiopië tijdens de Italiaanse bezetting.

Eerste Italiaans-Ethiopische oorlog

Kort na de Conferentie van Berlijn betrad Italië het koloniale toneel als nieuwe speler. Na eerdere successen in Eritrea en Somalië, richtte Italië zijn blik op het naburige Ethiopië in 1895 — een gebied dat nog niet onder Europese controle stond.

Keizer Menelik II, die net aan de macht was, tekende een verdrag met Italië: het Verdrag van Wuchale. Dit verdrag bleek echter een tikkende tijdbom.

De oorzaak? Een cruciale vertaalfout.

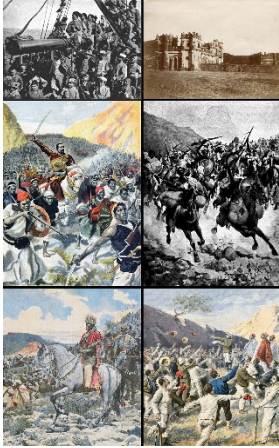
In de Italiaanse versie van het verdrag stond dat Ethiopië een protectoraat van Italië zou worden — wat betekende dat Italië de buitenlandse politiek van Ethiopië zou controleren. In de Amhaarse (Ethiopische) versie stond echter dat Ethiopië er *vrij voor mocht kiezen* om gebruik te maken van Italiaanse diplomatieke hulp.

Met andere woorden:

- Italië dacht dat het Ethiopië in handen had
- Ethiopië dacht dat het volledig onafhankelijk bleef

Toen deze miscommunicatie aan het licht kwam, was een conflict onvermijdelijk. Zo begon de Eerste Italiaans-Ethiopische Oorlog.

Verloop eerste Italiaans-Ethiopische oorlog. Bron: Wikipedia.org

De oorlog duurde uiteindelijk nog geen jaar en bereikte zijn hoogtepunt bij de Slag bij Adwa in 1896. Deze veldslag werd overtuigend gewonnen door de Ethiopiërs en zou de geschiedenisboeken ingaan als een van de grootste vernederingen van een Europese mogendheid in Afrika.

Het leger van Italië was niet zozeer klein, maar vooral slecht voorbereid en onderschatte zijn tegenstander volledig. Er werd gewerkt met gebrekkige kaarten, slechte communicatie en een gebrek aan coördinatie. Daartegenover stond een goed georganiseerd en gemotiveerd leger onder leiding van keizer Menelik II, dat het terrein kende en beschikte over moderne wapens.

Wat deze overwinning extra bijzonder maakt, is de schaal: Ethiopië wist met een grotendeels Afrikaans leger een Europese grootmacht te verslaan in een tijd waarin vrijwel heel Afrika werd gekoloniseerd.

Na deze nederlaag werden de Italianen gedwongen zich terug te trekken uit Ethiopië, waarmee de onafhankelijkheid van het land behouden bleef.

Tweede Italiaans-Ethiopische oorlog

Na de vernederende nederlaag in 1896 gaf Italië zijn koloniale ambities niet op. Onder leiding van de fascistische dictator Benito Mussolini keerde Italië in 1935 terug naar Ethiopië — met één duidelijk doel: het land alsnog veroveren en de verloren eer herstellen.

Voor Mussolini ging het echter om meer dan alleen wraak. Hij wilde van Italië een grootmacht maken en droomde ervan om de glorie van het oude Romeinse Rijk te doen herleven. Ethiopië werd gezien als de sleutel tot die ambitie.

Ethiopische soldaten in 1935 tijdens de Tweede Italiaans-Ethiopische oorlog. Bron: Wikipedia.org

Benito Mussolini wist Italië in de jaren '20 en '30 inderdaad zichtbaarder te maken op het wereldtoneel. Zijn fascistische regime werd in sommige landen gezien als een voorbeeld van orde en stabiliteit, zeker in een tijd van economische onzekerheid. Tegelijkertijd was dit beeld voor een groot deel gebaseerd op propaganda en ging het gepaard met onderdrukking, censuur en geweld binnen Italië zelf.

Toch was dat voor Mussolini niet genoeg. Hij wilde Italië laten uitgroeien tot een echte grootmacht, vergelijkbaar met koloniale rivalen als Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. In vergelijking met deze landen had Italië namelijk weinig koloniaal succes, met slechts Eritrea en Somalië als belangrijke gebieden.

Daarom richtte Mussolini zijn pijlen opnieuw op Ethiopië. Het was een van de laatste onafhankelijke landen in Afrika én het bood een kans op revanche na de vernederende nederlaag bij de Slag bij Adwa. Voor Mussolini was dit niet alleen een strategische zet, maar ook een symbolische: het herstellen van nationale trots.

Benito Mussolini. Bron: wikipedia.org

Het grote verschil tussen de eerste en tweede oorlog lag vooral in de voorbereiding en middelen van Italië. Dit keer stuurde Italië een groot, modern en goed uitgerust leger, met tanks, artillerie en luchtmacht. In tegenstelling tot 1896 was het leger beter georganiseerd en had het een duidelijke strategie.

Ethiopië stond daarentegen op achterstand. Hoewel het nog steeds over een groot leger beschikte, was het minder modern en vooral gericht op grondtroepen. Tegen de luchtaanvallen van Italië — waarbij zelfs chemische wapens werden ingezet — had Ethiopië nauwelijks verdediging.

Het was dan ook slechts een kwestie van tijd voordat Italië de overhand kreeg. In mei 1936 viel de hoofdstad Addis Abeba en werd het land officieel geannexeerd door Italië. Keizer Haile Selassie sloeg op de vlucht.

Toch betekende dit niet het einde van Ethiopië. Ondanks de bezetting bleef er verzet bestaan onder de bevolking, wat later een belangrijke rol zou spelen in het terugwinnen van de onafhankelijkheid.

Kolonie of niet?

Toch bestaat er onder historici discussie over de vraag in hoeverre Ethiopië daadwerkelijk “gekoloniseerd” is geweest door Italië.

In algemene zin verwijst kolonisatie naar het proces waarbij een gebied wordt bezet en bestuurlijk, economisch en cultureel wordt gecontroleerd door een

buitenlandse macht, vaak met vestiging van eigen bestuur en invloed op de lokale samenleving.

In het geval van Ethiopië is dat beeld minder eenduidig. Tussen 1936 en 1941 was het land wel militair bezet door Italië, maar de mate van effectieve controle was beperkt en instabiel. Italië probeerde wel degelijk een koloniaal bestuur op te zetten als onderdeel van Italiaans Oost-Afrika, maar dit bleef grotendeels afhankelijk van militair geweld en werd voortdurend bestreden door lokaal verzet.

Ook op cultureel en taalkundig vlak was de invloed relatief beperkt. De Italiaanse taal en cultuur wisten nauwelijks diep door te dringen in de Ethiopische samenleving, waar talen zoals Amhaars en Afaan Oromo dominant bleven. Economisch gezien was de exploitatie bovendien onvolledig door het voortdurende conflict en de instabiele controle over het gebied.

Met de hulp van de geallieerden, waaronder de Britten, keerde keizer Haile Selassie in 1941 terug en werd het Italiaanse bestuur verdreven.

Daarom stellen sommige historici dat Ethiopië in deze periode eerder sprake was van een kortdurende militaire bezetting dan van een volledig geslaagde koloniale overheersing.

Conclusie

Ondanks dat Italië Ethiopië tussen 1936 en 1941 wel militair heeft bezet, lijkt het in de praktijk eerder te gaan om een kortdurende bezetting dan om een volledig uitgewerkte kolonisatie.

Een belangrijke reden hiervoor is de context van de Tweede Wereldoorlog. Italië maakte namelijk deel uit van de As-mogendheden (samen met Duitsland en Japan), terwijl het tegelijkertijd militair en economisch sterk betrokken raakte bij conflicten in Europa en Noord-Afrika. Hierdoor kwam het bestuur en de uitbouw van Italiaans Oost-Afrika onder zware druk te staan.

Daarnaast speelde het sterke en voortdurende verzet in Ethiopië zelf een grote rol. Italië slaagde er nooit in om volledige stabiliteit of controle te vestigen over

het hele grondgebied, waardoor het koloniale project voortdurend werd ondermijnd.

Toen de Tweede Wereldoorlog zich uitbreidde, werd de Italiaanse positie in Oost-Afrika bovendien steeds zwakker. In 1941 verloren de Italianen uiteindelijk hun controle over Ethiopië, waarna keizer Haile Selassie terugkeerde en het land opnieuw zijn onafhankelijkheid herwon.

Daarom zien sommige historici deze periode eerder als een mislukte koloniale poging of militaire bezetting dan als een volledig functionerende kolonie.

Wat Ethiopië uniek maakt, is precies dat het — in tegenstelling tot veel andere Afrikaanse staten — nooit langdurig en volledig in een Europees koloniaal systeem is opgenomen. Het wordt daarom vaak gezien als een symbool van Afrikaanse onafhankelijkheid en verzet.

Ben je nieuwsgierig geworden na dit artikel of wil je meer van dit soort unieke verhalen lezen? Neem dan een kijkje bij mijn andere artikelen op de site www.achterdewereldkaart.com

